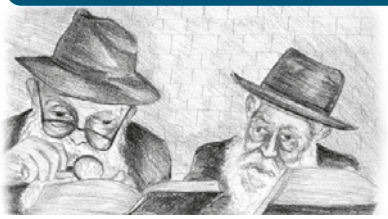
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת וישלח ■ י"ז כסלו תשפ"ד ■ 29.11.2023 ■ גליון מס' 762

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

ואני אתנהלה לאטי

/ הרב יעקב הלוי פילבר

בדרכו לארץ ישראל חושש יעקב אבינו משתי סכנות, האחת סכנה קיומית מיידית "פן יבוא עשו והכני אם על בנים", והשניה סכנה קיומית לטווח רחוק בגיבוש האומה הישראלית, ועם כל אחת מהן הוא מתמודד באופן אחר. עם הסכנה הקיומית המיידית הוא משתמש בשיקולים מציאותיים תוך נקיטת גמישות: "התקין עצמו לשלשה דברים לדורון, לתפלה ולמלחמה. לדורון, להלן [פסוק כא] ותעבור המנחה על פניו. לתפלה [פסוק ט] אלקי אבי אברהם, למלחמה והיה המחנה הנשאר לפליטה" [רש"י - בראשית לב ט]. יתירה מזאת כדי להבטיח את הקיום המיידי של משפחתו הוא מוכן להשתמש אף בדברי חנופה כמו: "כה תאמרון לאדוני לעשו, כה אמר עבדך יעקב . . . ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך". ואח"כ כשקרב אל עשו כתוב: "וישתחו ארצה שבע פעמים עד גישתו אל אחיו". ולבסוף אף אמר לו: "על כן ראיתי פניך כראות פני אלקים", וכל זאת כדי להבטיח את הקיום המיידי, שלא יבוא עשו ויכהו אם על בנים. אבל כאשר יעקב צריך להבטיח את גיבושו של העם היהודי לקראת היעדים שלפניו, כאן אין יעקב מתפשר, וכאשר עשו מציע לו לכאורה לסיים את הסכסוך באומרו: "נסעה ונלכה ואלכה כנגדך", כלומר בוא נעשה "שלום עכשיו" ונקים "מזרח תיכון חדש", כאן יעקב אינו מתפתה, הוא יודע שהביטחון הפיזי אינו המטרה היחידה של עם ישראל אלא יש לו מטרות לטווח ארוך, ו"עם הנצח אינו פוחד מדרך ארוכה", ועל כן הוא מודיע לעשו שהוא יתנהל בקצב שלו לבדו עם עצמו: "ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני", ואין מקריבים את יעודי העתיד תמורת שקט מדומה לשעה.

ההיסטוריה חוזרת על עצמה, ומעשה אבות סימן לבנים, גם בתקופתנו בשוב עמנו לארץ ישראל הוא נתון בשני מאבקים, מאבק על הקיום המיידי, ולא רק במובן הפיזי, אלא גם במובן היהודי, ומאבק על הדמות היהודית העתידית של עם ישראל. מורי ורבי הרב משה צבי נריה, [שבימים אלו (יט' כסלו) יום פטירתו] בפעילותו למען עם ישראל הלך בדרכו של יעקב אבינו, גם הוא פעל בשני המסלולים: המסלול האחד לתת תשובה מידית לבעיות ההווה של הנוער הדתי, שבימים שלפני הקמת המדינה נסחף בהמוניו אחר הזרם החילוני, ששטף בהווי החיים שלו וברעיונותיו את הצעירים הדתיים, שנתקפו ברגשי נחיתות מול סביבה חילונית מיליטנטית ובוטחת. באותה שעה תלמידים בישיבת "מרכז הרב", כמו מייסד בני עקיבא יחיאל אליאש ועמו הרב נריה לא הרימו ידיים, אלא הלכו לקראת הנוער לארגן אותו במסגרת דתית, ובמסלול הזה הם מצאו לנכון להתפשר ולהתגמש, להסכים אפילו לריקודים משותפים של בנים ובנות, ושאר פעילויות שהיו חיקוי לנעשה בתנועות הנוער החילוניות, וכשבאו על כך בביקורת היה אומר הרב נריה שהוא מעדיף שהצעיר הדתי ילך ל"נוער עובד" עם כיפה, מאשר יצטרף ל"נוער העובד" החילוני וייהפך לחילוני גמור, ועם זאת בה בשעה דאג הרב נריה להפיח בהווי של בני עקיבא רוח יהודית ואמונית, בתכנים ושירים שעיצבו צעיר ציוני עם גאווה דתית.

אבל הרב נריה בפעילותו הציבורית לא דאג רק לבעיות שעה מידיות של הצעיר הדתי, אלא בה בשעה פעל גם לעיצובו לטווח רחוק, וזאת בהקמת הישיבה בכפר הרא"ה, שהתרחבה לרשת גדולה של ישיבות בני עקיבא לבנים ואולפנות לבנות בכל מרחביה של ארץ ישראל. וכאן נהג הרב נריה כיעקב אבינו בשעתו, שלא היה מוכן להתפשר עם רוח השעה, אלא הקפיד להקים מסגרת חינוכית אוטנטית, שתכשיר טיפוס של בן תורה המעורב בחייה הממלכתיים של מדינת ישראל. מאז עברו למעלה מחמישים שנה, ומאז התחוללה מהפיכה תורנית בחברה הישראלית, המקיפה מאות אלפי צעירים וצעירות, הורים וסבים, דורות ישרים יבורכו. המפעל החינוכי הזה לא הוקם ביום אחד, כיעקב אבינו גם הרב נריה התנהל לאיטו, בהרבה סבלנות ואורך רוח, לפעמים בודד גם בביתו הציבורי שלו, אבל המשיך בעקשנות ונחישות, ואת פירות מסירותו אנו רואים כיום לתפארת מדינת ישראל. ההנהגה הכפולה של יעקב אבינו צריכה ללוות אותנו גם כיום, מחד להיאבק על קיומה של "היהדות" בחיי יום

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שו"ת חורף
מגיעים אלינו סרטונים המתעדים אירועים שהתרחשו בשבתות, האם מותר לצפות בסרטונים הללו?...
המשך בעמ' 2

אלכה לנגדך
במפגש שבין שני האחים - יעקב ועשיו, נקבעה המציאות של 'מעשי...
המשך בעמ' 3

סיפור לשבת
כי הגדלת חסדך עלי
אחד האברכים מהכולל שבו למדתי פנה אלי וסיפר לי שהוא דחוק מאוד...
המשך בעמ' 4

שביבים
■ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה
■ גדול כוחו של מי ששירת אצל צדיק...
■ הודות לפיסת נייר
■ "פרנסה מן השמים"
המשך בעמ' 5

המטרה מקדשת את האמצעים?!
פרשת וישלח כוללת בתוכה את מעשה שמעון ולוי אשר בתגובה...
המשך בעמ' 6

הפגישה עם נשיא מצרים
באחד הימים של שנת 1990 הודיע נשיא מצרים דאז, חוסני מובארק...
המשך בעמ' 7

יום, כאן מקומם של הפוליטיקאים הנוהגים בגמישות והתפשרות, בדברים שאינם הלכתיים ועקרוניים, לקיים "פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה" [מנחות צט ב], אבל בה בשעה יש להיערך במקביל לפעולות לעיצוב העתידי של מדינת היהודים, כאן מקומם של הרבנים, ראשי הישיבות ואנשי רוח, ובמסלול הזה אין מקום לפשרות, וגם אם הדרך רצופה בקשיים יש לנהוג כיעקב אבינו בשעתו שאמר: "ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", ועם העשייה כולנו תפילה ותקווה שיתקיים בנו: "ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב".

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלה: בזמן האחרונים מגיעים אלינו סרטונים המתעדים אירועים שהתרחשו בשבתות, בין אם מדובר על שחרור חטופים, ובין אם מדובר על חייל שצילם סעודת ליל שבת באחד המבנים בעזה.

האם מותר לצפות בסרטונים הללו?

תשובה: הנה שאלה זו היא מצויה ביותר, לא רק כעת בשעת המלחמה, אלא גם בשגרה כאשר אדם נכנס לאתר אינטרנט כזה או אחר ורואה סרטון ממאורע שקרה בשבת, או כתבה שהוכנה בשבת וכו', ובאמת מעיקר הדין בהרבה פעמים אסור לצפות בסרטונים אלו כמו שאבאר בהמשך, אבל אם כך נצטרך להגיע למסקנה שרבים נכשלים בהלכה זו, ואולי יש ללמד זכות על כך, שמאחר והנידון הוא איסור **הנאה** ממעשה שבת, וכבר אמרו חז"ל 'קול מראה וריח אין בהם משום מעילה'[א] אם כן הנאה של **ראיה** אינה נחשבת '**הנאה**' (בשונה למשל מהנאה של אכילה של בשר שבושל בשבת) ולכן הדבר מותר, אך יש לדעת שרבים הם הפוסקים שדחו סברא זו וכתבו שאין לדמות בין הסוגיות, ואף הביאו ראיות לדבר.

והנה לגופה של הלכה: ראשית יש לומר שאין איסור ליהנות ממלאכת **גוי** שנעשתה **עבור עצמו או עבור גוי**, ולכן אם מדובר על סרטון שצולם על ידי גוי לצורך עצמו או עיתונאי גוי שעשה זאת עבור רשת תקשורת זרה (כלומר - עבור גויים) אין איסור להנות ולצפות בסרטון זה.

ולכן מותר היה לצפות במוצאי שבת בסרטונים שהראו את העברת החטופים מעזה למצרים מאחר וסרטונים הללו לא צולמו על ידי יהודים ולא עבור יהודיים.

אולם כאשר מדובר על סרטון שצולם על ידי **גוי עבור יהודי** בזה יש להמתין במוצאי שבת שיעור זמן של 'כדי שיעשו' כדי שלא נהנה מהזמן שנחסך על ידי מלאכת הגוי (שנעשתה עבור היהודי)[ב] - ואם כן לכאורה לאחר שעה קלה מצאת השבת כבר יהיה מותר לצפות בסרטון זה, אולם נאמרה בזה סברא חדשה[ג], ששיעור 'כדי שיעשו' שייך רק בדבר שניתן היה לעשות גם בשבת וגם במוצאי שבת, אך סרטונים אלו לא היה ניתן לצלם בצאת השבת, מאחר והמאורע עצמו התרחש רק בשבת עצמה, ואם כן לעולם לא יעבור בזה שיעור 'כדי שיעשו' (אמנם זהו דבר מחודש ששיעור 'בכדי שיעשו' ייהפך להיות שיעור ללא הגבלת זמן ולא מצינו לזה דוגמא בשו"ע ונו"כ).

וכאשר מדובר על סרטון שצולם על ידי יהודי, בזה ההלכה אומרת שמותר **לאחרים** להנות מצילום זה מיד במוצאי שבת[ד] (ולמצלם עצמו הרי שהדבר אסור עולמית) ולכן מותר היה לצפות בסרטון של שירת 'שלום עליכם' מליל שבת בעזה על אף שמן הסתם צולם על ידי חייל יהודי (אומנם יש בזה כמה נידונים ואין הדבר פשוט כל כך[ה]).

אולם כאשר מדובר על צילום של יהודי שנעשה על ידי צלם מקצועי ועשה זאת עבור פרנסתו, כתבו הפוסקים שבזה אסור גם לאחרים להנות ממלאכתו לעולם, שלא תתקיים מחשבתו ולא נסייע בידי עוברי עבירה[ו].

א - פסחים כ"ו ע"א.
ב - שו"ע או"ח סימן שכ"ה סעיף ו'.
ג - עיין בספר ארחות שבת חלק ב' הערה קל"ד.
ד - שו"ע או"ח סימן ש"ח סעיף א'.
ה - עיין בזה בהרחבה בשו"ת בסוד שיח חלק א' כ"ז.
ו - שו"ת כתב סופר או"ח סימן נ'.

אלכה לנגדך

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה

במפגש שבין שני האחים - יעקב ועשיו, נקבעה המציאות של 'מעשי אבות' המהווים כסימן לבנים. הן בהכנות של יעקב למפגש, והן במפגש עצמו ותוצאותיו. כשבמשך כל העניין, נמצאת נבואתה של האמא רבקה - על תפקידם של שני האחים, שנולדו ממנה. יחד עם הברכה שנתן יצחק ליעקב - 'הקול קול יעקב והידים ידי עשיו'.

ולכן יעקב מכין תחילה שלושה דרכי פעולה - דורון, תפילה ומלחמה[1]. כשהאחד בא להשלים את פעולת השני, ולהכין את הדרך לדבר הבא. וכך גם נהג עם ישראל בכל הדורות - כשנתן מיסים וארנוניות לגויים אשר התארחנו בארצם, יחד עם התפילות לשלום המנהיג או השליט בארץ. אך כל אלו לא מנעו את המלחמה שבאה בסופו של דבר, כך שרק מחנה אחד נשאר לנו לפליטה[2].

ואמנם השיטה אכן פעלה, כך שעשיו משנה מדרכו הרגילה - כשרץ לנשק את יעקב אחיו[3]. וכיוון שזה לעומת זה עשה האלוקים, אזי כשם שליעקב יש שתי מחנות במאבק מול עשיו - כך גם עשיו עצמו חלוק בנשיקה שנתן לאחיו.

שכן אותו חלק בעשיו שנכמרים רחמיו על אחיו, בא מכך שהוא נחשב כישראל מומר[4]. ומימלא נשארה בו קצת מהמידה של בני ישראל - רחמנים בני רחמנים. אך יחד עם זאת 'עשיו הוא אדום'[5], והחלק הזה שבו - שונא את יעקב תמיד. כהלכה הידועה, שעשיו שונא את יעקב.

כיוון שכך הם הדברים, יעקב לא מתפתה לקבל את הצעתו של עשיו - 'אלכה לנגדך'. בה ינהג עשיו כעת במתינות, בכדי שיוכל ללכת יחד עם יעקב עד למקומו[6]. והוא משאיר הצעה זו כפתוחה, רק לימי האחרית - כשיעלו מושיעים בהר ציון, לשפוט את הר עשיו[7]. כישידרכו רגלי המבשר בהר הזיתים, שיבקע לשניים[8].

שרו של עשיו מרגיש שכך הם הדברים, ולכן פוגע בכף הירך של יעקב - עוד טרם המפגש שביניהם. וזאת כניסיון לעכב, את דריכת כף הרגל שבהר הזיתים. ובפעם השנייה כשעשיו מציע להראות ליעקב מברכתו, אך יעקב מסרב להצעה הזו - בכדי שלא יפגע **ברגלי** הילדים אשר אתו[9], ו**ברגל** המלאכה שעליו להשלים תחילה[10]. אך יעקב ידע להקדים תרופות למכות - כשפעמיים עקב את אחיו[11], ואחז ברגלו. ולכן גם זוכה לברכת המלאך - כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל[12].

ואמנם בימינו אנו רואים בעינינו, כיצד מתחלק עשיו לשניים. החלק האחד שבו בא ומתאמץ ללכת כנגדנו, ואילו החלק השני - עומד כנגדנו בהתרסה. וזה גופא משפט הר עשיו - לחורבן ולשממה או לפדיה.

וכך ניבא עליהם עובדיה הגר האדומי - "ביום עמדך מנגד **ביום שבות זרים חילו ונכרים באו שעריו** ועל ירושלם ידו גורל **גם אתה כאחד מהם**"[13]. ובזאת יבחנו האם הם אכן הולכים לנגדנו, או רק עומדים מנגד. במיוחד בזמן בו נלקחים אנשינו בשבי, ונכרים פורצים למקומות מושבותינו. "וחתו גבוריך **תימן** למען יכרת איש מהר עשו מקטל". שיפחדו בני עשיו להילחם כנגד ישמעאל בארצותיו, ובמיוחד ב**תימן**[14]. ודבר זה יגרום, לקטל גדול שיבוא על ערי עשיו.

"אל תבוא בשער עמי ביום אידם אל תרא גם אתה ברעתו ביום אידו ואל תשלחנה בחילו ביום אידו[15]". ומזהיר אותם עובדיה שלא יעמדו מנגד, אלא יעזרו לישראל. שכן עצם עמידתם מנגד, תביא עליהם את המשפט והדין - כשיפלו יחד עם שאר המצרים לנו[16]. "אל תבוא בשער עמי ביום אידם אל תרא גם אתה ברעתו ביום אידו ואל **תשלחנה בחילו** ביום אידו"[17]. וביחד עם כל העזרה שעל עשיו לתת ליעקב, הם מוזהרים שלא לשלוח ידם לנכסיהם של ישראל[18]. ואל ידמו בנפשם שכחלק מהעזרה, הם יוכלו לקחת תשלום על כך.

וממשיך עובדיה ואומר - "כי קרוב יום ה' על כל הגוים כאשר עשית יעשה לך גמלך ישוב בראשך. כי כאשר שתיתם על הר קדשי ישתו כל הגוים תמיד ושתו ולעו והיו כלוא היו"[19]. כך שעל כל השנים והזמנים בהם לא באו בני עשיו לעזור לאחיהם בני ישראל - לא ינקו מכך, ואף עליהם יבוא חורבן על מה שעמדו מנגד. ובמיוחד על כך ששמחו, כשישראל נגפו בידי זרים[20].

ודבר זה יביא להרחבת גבולות ישראל, בפרעון שנפרע מעשיו ומכל מי שהצר לנו. כך שגבולנו יתרחב למזרח, לדרום בארץ פלשת שבעזה - יחד עם שחרור השומרון והגלעד[21].

ושרי ישראל ישפטו את אנשי עשיו, על כל מה שהרעו לנו. שבמחיית עמלק עד תום, תושלם מלכות ה' בעולם[22].

1 - התקין עצמו לשלשה דברים לדורון לתפלה ולמלחמה, לדורון 'ותעבור המנחה על פניו' לתפלה 'אלהי אבי אברהם' למלחמה 'והיה המחנה הנשאר לפליטה' - רש"י בראשית לב, ט
2 - **והיה המחנה הנשאר לפליטה** על כרחו, כי אלחם עמו - שם
3 - **ויחבקהו** נתגלגלו רחמיו כשראהו משתחוה כל השתחוואות הללו. **וישקהו** נקוד עליו, ויש חולקין בדבר הזה בברייתא דספרי. יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו (ב"ר), אר"ש בן יוחאי הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו (ב"ר) - שם לג, ד
4 - רב חייא בר אבין א"ר יוחנן עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה דכתיב (דברים ב, ה) 'כי ירושה **לעשו** נתתי את הר שעיר', ודלמא **ישראל מומר שאני** - קידושין, יח.
5 - ואלה תולדות עשו הוא אדום - בראשית לו, א
6 - **ואלכה לנגדך** בשוה לך. טובה זו אעשה לך שאאריך ימי מהלכתי ללכת לאט כאשר אתה צריך וזהו לנגדך בשוה לך - רש"י בראשית לג, יב
7 - ואימתי ילך בימי המשיח שנאמר (עובדיה, א) 'ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו' - שם, יד
8 - **עד מדרך כף רגל** אפילו מדרך כף רגל, כלומר אפילו דריסת הרגל איני מרשה לכם לעבור בארצם שלא ברשות. ומדרש אגדה עד שיבא יום דריסת כף רגל על הר הזיתים שנאמר (זכריה, יד) 'ועמדו רגליו וגו' - רש"י דברים ב, ה
9 - ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים - שם לג, יד
10 - **לרגל המלאכה** לפי צורך הליכת רגלי המלאכה המוטלת עלי להוליך. **ולרגל הילדים** לפי רגליהם שהם יכולים לילך - רש"י, שם
11 - ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים - בראשית כז, לו
12 - בראשית לב, כט
13 - עובדיה א, ט
14 - **וחתו גבוריך תימן** יחתו ויפחדו לנוס אל ארץ ישמעאל - רש"י, שם
15 - עובדיה א, יא
16 - **ביום עמדך מנגד** שלא באת לעזור לו. **גם אתה כאחד מהם** אעלה אני עליך כאילו אתה מן הבאים עליהם - רש"י, שם
17 - עובדיה א, יג
18 - **ואל תשלחנה בחילו** אל תשלחנה ידך בנכסיו - רש"י, שם
19 - עובדיה א, טו- טז
20 - **כאשר שתיתם על הר קדשי** כמה דחדיתון על מחת טורא דקודשי - רש"י עובדיה א, טז
21 - **וירשו הנגב** ישראל שהיו יושבין בדרומה של ארץ ישראל ירשו את הר עשו שהוא במצר דרום ובני השפלה ירשו את ארץ פלשתים ואת הר אפרים ואת הר שומרון. **ובנימין את הגלעד ובני מנשה שהיתה ארץ גלעד** שלהם יפשטו להם מהלאה לגבולותיה של ארץ ישראל במזרחה - רש"י שם, יט
22 - **ועלו** שרי ישראל מושיעים בהר ציון. **לשפוט את הר עשו** ליפרע מהר עשו אשר עשו לישראל. **הר עשו** יונתן תירגם 'כרכא רבא דעשו' (עיר גדולה של עשיו). **והיתה לה' המלוכה** לימדך שאין מלכותו שלימה עד שיפרע מעמלק - שם, כא

סיפור לשבת

כי הגדלת חסדך עלי

אחד האברכים מהכולל שבו למדתי פנה אלי וסיפר לי שהוא דחוק מאוד בפרנסה. יש לו חובות גדולים בעקבות חתונת בתו. הוא מחפש גמ"ח או אדם שילווה לו עשר אלף דולר. הוא מבטיח להחזיר את הכסף בתוך חודשיים וחצי.

אמרתי לו שאני אחשוב על זה. אולי אוכל לסדר לו משהו. הלכתי לבית ומצאתי שיש לי בחסכונות סכום של שלוש עשרה אלף דולר אותם הכנו לחתונת הבן הקטן שכבר בא בברית האירוסין ובעוד שלושה חדשים החתונה אמורה להתקיים בעז"ה.

היה לי קשה מאוד להחליט האם להלוות לו את הכסף. מצד אחד, הוא מבטיח להחזיר תוך חודשיים וחצי, כלומר שבועיים לפני מועד חתונת בני. אבל מצד שני, חששתי האם הוא יוכל לעמוד בדבריו ולהחזיר מכיוון שהוא, כפי שסיפר, נמצא בחובות.

התייעצתי עם מורי ורבי. שטחתי בפניו את המקרה. הוא המליץ לי להלוות לו גם בגלל שהכרנו אותו שהוא אדם כָּשר והגון ובפרט שהתורה הקדושה אומרת על זה: "בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ ה'" (דברים טו, י).

"אם כן", הרב אמר לי, "תהיה בטוח שגם אם הכסף לא יחזור אליך בזמנו - תבורך מן השמיים. ברכת שמיים שווה לאין שעור יותר מעשרת אלפים דולר".

שמעתי לרבי ומורי והילוותי לחבר את הכסף. הוא בירך אותי ושמח שמחה גדולה כי הכסף הזה יעזור לו לכלכלת משפחתו וייחלץ אותו מן הַמְּצַר.

כעבור חודשיים התחלתי כבר לדאוג. למרות שנפגשנו מדי יום ביומו בכולל, לא נראה ממנו שום סימן שהוא מתכנן להשיב לי את הכסף, אבל נמנעתי מלומר לו דבר כדי שלא אכָּשל בעוון: "לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה" (שמות כב, כד).

אחרי שבוע הוא כבר לא הגיע בכלל לכולל. כבר הבנתי לקראת מה הדברים הולכים... באותו יום קיבלתי טלפון מהאולם של החתונה כי עלי להביא דמי מקדמה. בחסד ה' יתברך שלושת אלפים דולר שנשארו אצלי הספיקו בדיוק לצורך זה.

עברו חלפו להם חודשיים וחצי. אותו יהודי נעלם מהכולל וגם לא התקשר. עבר עוד יום ועוד יום, כשהחתונה של בני קְרֵבה ובאה ואני לא יודע מהיכן אוכל לשַלם.

ערב החתונה הגיע והכסף איננו. ישבתי בחדר לבד ושפכתי את צקון ליבי לפני ה'. אמרתי: "ריבונו של עולם, עשיתי לפי עצת תלמיד חכם להלוות לאותו יהודי. אני לא מתחרט על כך שעזרתי לבנך ולמשפחתו, אלא שכעת אני צריך לכסף כדי לשלם הלילה הקרוב את הוצאות החתונה. אנא, ברחמיך המרובים גלה לי את גדולתך והושיעני!" כך התפללתי במשך רבע שעה ואז... הטלפון מצלצל.

זה היה עשיר מארה"ב. שתיים-עשרה שנה! קודם לכן לפני חתונת בני הבכור ביקרתי אצלו. מכיוון שספרתי לו על מצבי הקשה ושאני בעל חוב גדול - הוא רצה לעזור לי בסכום מכובד כשיזדמן לו, לכן הוא שמר את מספר הטלפון ופרטי חשבון הבנק שלי.

הוא הבטיח שאם יוכל לתמוך בי, הוא יתקשר אלי. "שלום וברכה", הוא אמר, " רציתי לומר לך שמאז שעברו שתיים עשרה שנה לא שכחתי אותך! וכל פעם רציתי לסדר לך עזרה, אבל לא עלה בידי" .

"אתמול התאספנו אני וארבעה מחבריי הנגידים. העליתי את הנושא שלך.כל אחד תרם לך עשרת אלפים דולר. ממש עכשיו הפקדתי לחשבונך חמישים אלף דולר!" .

הייתי בהלם מוחלט ולא הצלחתי לפצות את פי. כעבור מספר שניות של שתיקה סיפרתי לו שהיום בערב אני מחתן את בני והכסף הזה יועיל לי מאוד. הוא שמח מאוד ונתן לי את שמו ושמות חבריו. הוא ביקש שבני החתן יזכיר את השמות בזמן החופה.

סיימתי את שיחת הטלפון. הייתי המום לגלות כמה גדול ה'. עד כמה הדבר גלוי שלא מפסידים ממעשי חסד! אני הלוויתי לידיד עשרת אלפים דולר וזכיתי שכל נדיב החליט לתת לי במתנה בדיוק סכום כזה.

החתונה התקיימה בערב בשמחה גדולה. בשעה מאוחרת חברי הלווֶה הגיע בפנים חיוורות ומבוישות. הוא ניגש לאחל לי מזל טוב. הלכתי איתו לצד וסיפרתי לו כמה הרווחתי בזכותו.

הוא שמח מאוד. אמרתי לו: "הקב"ה נתן לי פי חמישה ממה שהלוויתי, לכן גם אני רוצה לתת מזה 'חומש' לצדקה. זה יוצא בדיוק עשרת אלפים דולר ולכן ההלוואה נהפכה למתנה!!!".

עיניו של חברי אורו ופרצו בריקוד כשהתזמורת מלווה אותנו בשירה: "כי הרבית טובות אלי, כי הגדלת חסדך עלי, מה אשיב לך והכל שלך... ואנחנו עמך... החפצים לעשות רצונך" .

(פניני עין חמד)

שביבים / שאול שיף

■ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה

סיפר הרה"ג ר' אברהם מרדכי הרשברג זצ"ל מתלמידי ישיבת חכמי לובלין : בשנת ת"ש כשהיה כ"ק אדמו"ר רבי שאול ידידיה אלעזר ממאדזיץ זצללה"ה (יו"ד ט"ז כסלו) בעיר ווילנא בדרך בריחתו מפולין מפני המלחמה, והיו שם הרבה פליטים ובעיקר מתלמידי הישיבות.

בשבת קודש באו לשולחנו הטהור מלבד החסיד'ישע עולם, גם הרבה מהליטאים, ואף שלא הורגלו בטיש'ן אבל מצד נעימות הזמירות של הרה"ק ממאדזיץ נמשכו והתענגו מהזמירות. בעת חלוקת השיריים חטפו החסידים שיריים כנהוג, ושאר בני הישיבות המה ראו כן תמהו ועשו שחוק מזה.

ויהס הרבי את העם ואמר "שַׁא שַׁא, אילו ידעו העולם סוד השיריים היתה נפסקת המלחמה", כששתקו כולם לשמוע מה יאמר בזה, פירש דבריו, והוסיף "סוד השיריים הוא להשאיר לאחרים, ואם יכולים להניח לאחרים אז אין עושין מלחמה" עכ"ד, ודפח"ח.

(מתוך גיבורי החי"ל)

■ גדול כוחו של מי ששירת אצל צדיק...

על הפסוקים (בראשית כו יב-יג): 'וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא וַיִּמְצָא בַּשָּׁנָה הַהִוא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ ה'. וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ וְגָדֵל עַד כִּי גָדַל מְאֹד', ופירוש רש"י: כי גדל מאד - שהיו אומרים זבל פרדותיו של יצחק ולא כספו וזהבו של אבימלך, היה דורש הרה"ק ה'דברי ישראל' ממודזיץ זיע"א כמין חומר, בהקדם מה שיש לתמוה: היתכן שיאמרו גוזמא שכזאת להעדיף זבל פרדות מאשר כסף וזהב?

אלא יש לפרש הכוונה על דרך מה שאמר פרעה להגר על בית אברהם אבינו (ב"ר מה.) 'מוטב שתהא שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר'. וזהו שאמרו גם כאן: מוטב להיות עבד הגורר זבל ושופכין בביתו של יצחק אבינו, משמש בקודש, מלהיות שר ממונה על הכסף והזהב בבית אבימלך.

ושמא יש להוסיף על דבריו ולומר שהיא הנותנת בעצם החשיבות של 'זבל פרדותיו', בהקדם מה שיש להבין: מפני מה תפסו בלשונם ואמרו דווקא על הפרידות ולא אמרו על הסוסים והחמורים, שהם נפוצים יותר, או שיאמרו בכללות על הבהמות. אלא שבשונה משאר הבהמות המולידות, ויש מכל אחת תועלת על העתיד, הרי הפרדה אינה יכולה להוליד ואין ממנה תועלת אלא על מה שהיה ממנה בעבר. הדא הוא דאמרי אינשי: גדול כוחו של מי ששירת אצל הצדיק, הגם שאין לו תכלית ועתיד, יותר מכסף וזהב שיכולים להרוויח בהם הרבה.

(מתוך ספיר ויהלום להרב מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

■ הודות לפיסת נייר

זקני ירושלים אינם יכולים לשכוח את אותם ימים טרופים, בעת מלחמת תש"ח, כאשר לאחר הכניעה של הרובע היהודי נלקחו לשבי כשלוש מאות יהודים מתושבי הרובע.

אליהם הצטרפו עוד כארבע מאות מאזורים אחרים, ששוכנו במחנה 'אום אל ג'אמל' ליד מאפרק שבירדן. כהיום כן אז, הופרו הקודים הבינלאומיים. נלקחו ישישים בני שבעים ומעלה, ואף נערים צעירים בני שלוש עשרה. חלקם שוחררו לאחר שבוע ע"י הצלב האדום .

רבות סופר על התלאות והסבל שהיו מנת חלקם של השבויים במשך כמעט שנה שלימה, בעודם חיים בתת תנאים תחת מגפם האכזר של הלגיונרים הירדניים שנודעו לשמצה. לאחר שהם שוחררו וחזרו בחסדי שמים, היתה אחת השאלות שהופנו כלפיהם: כיצד החזקתם מעמד במשך כל התקופה הקשה, מה העניק לכם את הכוחות להתמודד? לכל שבוי היתה את התשובה האישית שלו לענין. אך מרתק היה מאוד לשמוע את התשובה של קבוצת חסידי קארלין שהיו בקרב השבויים. היו אלו הרה"ח ר' עקיבא גוטליב ז"ל, הרה"ח ר' בנימין אייזין ז"ל והרה"ח ר' אברהם הורביץ ז"ל שהיו יחד בשבי האכזר (אף הרה"ח ר' מאיר לייב שפירא ז"ל היה תחילה בין השבויים. למרות שהיה ילד בן 21, עקב גבהו התמיר סברו שהוא מבוגר, אך הוא שוחרר לאחר שבוע ע"י הצלה"א).

הקבוצה הקרלינאית החזיקה מעמד הודות לפיסת נייר - גזיר מתוך הספר הקדוש 'בית אהרן' שהושחל פנימה ממש בדרך אקראי, בהשגחה פרטית, יחד עם הטלית ותפילין של אחד השבויים.

למרבה הפלא היה זה בדיוק בקטע ב'בית אהרן' בפרשת השבוע 'ויצא' על הפסוק: "ויפגע במקום" שצריך להתפלל שבכל מקום שנמצאים שלא יהיה הלב חלוק על המקום... כי יש כאלו שכאשר הם נמצאים במקום מסוים שקשה לעבוד שם את הבורא, הם אומרים שהמקום גורם... ואילו היו במקום אחר היו עובדים את השם - אך זו טעות. כי הכל מאת השם, ואם האדם נמצא במקום זה, סימן הוא שעליו לעבוד את השם דווקא במקום זה.

גזיר ה'בית אהרן' הזה שהתגלגל אליהם באורח פלאי, הזרים בהם כוחות מחודשים, עידוד וחיזוק, במשך כל התקופה הנוראה שהם חוו בבור שביים. וסופר על ר' אברהם הורביץ ז"ל שהצליח להביא עמו אף כרך של גמרא, בו ישב והגה בהתמדה עצומה במשך כל התקופה.

(הרב י. טוורסקי - המבשר)

■ "פרנסה מן השמים"

כל מי שהיה נכנס לחנות של הרה"ח ר' משה שטרן זצ"ל, היה מוצא אותו חבוש בירמולקה הלבנה, עטוף במלבוש העליון המפוספס של חסידי תולדות אהרון, וספר בידו. כשנכנס קונה, הוא הרים את עיניו מהספר, ולפתע התגלה שה'בטלן' הזה יודע היטב את המקצוע. הוא הבין בסוגים של מקררים ותנורים, ובכל מה שקשור למוצרי החשמל הבסיסיים שבכל בית. הוא גם ידע לתקן אותם, ובכך סייע רבות לתושבי הסביבה. לחנותו נכנסו גם אנשים שחשבו, שלא די בכך

שתושבי הסביבה הקרובה יודעים על החנות. לדעתם כדאי שגם תושבי הסביבה הרחוקה ישמעו עליה ויבואו לקנות בה. נציגים מחברות פרסום ביקרו אצל ר' משה, והסבירו לו כמה טוב יהיה, כשלא יהיה לו זמן להסתכל בספרים שלו מרוב קונים. כמה חשוב לפרסם את החנות בפרסומונים המקומיים, וכמה זה משתלם להשקיע במודעה טובה שתביא בעקבותיה קונים הרבה.

אבל ר' משה לא התייחס לכל העצות. "פרנסה מן השמים", היה אומר בקול בטוח ויציב, "אני משתדל מספיק, וסומך על הקב"ה שיפרנס אותי". הוא שילח מעליו את הפרסומאים למיניהם, שימצאו את פרנסתם אצל בעלי עסקים אחרים, והמשיך בדרכו הפשוטה והשקטה.

ביום שישי אחד, התקשר אליו יהודי משכונה מרוחקת ובקשה נואשת בפיו: "אתה יכול לבוא לתקן לי את המקרר?" "ביום שישי אחר הצהריים?" שאל ר' משה בתמיהה. "אני לא עובד בזמן הזה. עלי להתכונן לשבת". "אשלם לך כפול", ניסה האיש.

"איפה אתה גר?"

"ברחביה".

"וברחביה אין טכנאים? למה אתה מתקשר אליי? אני לא עובד ביום שישי אחרי חצות. תנסה אצל מישהו אחר". "אין לי מישהו אחר. ניסיתי את כולם", ענה האיש. "תבין, אין לי מקרר לשבת. איך אני שומר על האוכל? מה אני יכול לעשות?"

ר' משה לא עמד בתחנוניו של האיש. הוא בירר את הכתובת המדויקת, הזמין מונית ונסע לביתו של היהודי, שמקררו הודיע על שביתה בדיוק בערב שבת. בעל הבית השתומם לראות את הטכנאי מגיע בכובע, בירמולקה ובמעיל העליון המפוספס. ר' משה השפיל את קומתו ארצה, נשכב על הרצפה עם כל ה'שמונה בגדים' עד שהגיע לקרביו של המקרר, סובב מה שסובב, שחרר מה ששחרר, הטעין גז, פתח וסגר, ולבסוף התרומם מלוא קומתו והודיע, שהמקרר מוכן ומזומן להמשיך במלאכתו כמימים ימימה.

"כל טוב שיהיה לכם, שבת שלום", בירך ר' משה מעומק הלב, ופנה לצאת מהבית. "רגע", עצר אותו בעל הבית, "אני רוצה לשלם. הבטחתי שאשלם כפול". "אני לא עובד בערב שבת", הבהיר ר' משה, "לא באתי בשביל כסף".

סימני שאלה התעגלו על פניו של בעל המקרר ההמום, ור' משה הסביר, "לפעמים אין ברירה, וכשצריך לעזור ליהודי עושים חסד. הבנתי שאין לך שום מוצא אחר, ולכן באתי. זה הכול. שתהיה לך שבת שלום ושתשתמשו במקרר לבריאות".

בעל הבית חשב שהוא לא שמע טוב וניסה להתווכח, אבל כבר לא היה לו עם מי לדבר. ר' משה אץ רץ, נכנס אל המונית שהזמין על חשבונו, ומיהר הביתה, להתכונן לשבת קודש.

הכסף היה נתון בידו של בעל הבית. מה הוא עושה עם זה? ר' משה הרי לא מוכן לקחת את הכסף, והוא חייב לו תשלום! הוא כבר יכיר לו טובה. הוא יעשה משהו, שיביא לאיש הטוב הזה הרבה כסף!

מכיוון שעבד בעיתון, הוא כתב על ר' משה כתבה המשתרעת על שני עמודי גיליון, בה הוא תיאר איך יהודי אותנטי ממאה שערים הגיע אליו בשעת לחץ, ביום שישי, עבד כמו טכנאי מעולה ולא לקח פרוטה, כי הוא אמר שהוא לא עובד בערב שבת. עבודה לא, חסד כן. הוא המשיך ותיאר, צילם את החנות והוסיף ציצים ופרחים, גביעים ושקדים, עד שהוציא תחת ידו כתבה מפוארת ומרתקת.

ר' משה המשיך לדבוק בדרכו באמונה תמימה, שלא להשקיע בפרסומות ושלא לעבוד ביום שישי אחר חצות היום, וראה זה פלא, בבת אחת התחילו להגיע קונים חדשים ממקומות מרוחקים. אנשים שחיפשו מוכר ישר ואמין מצאו בו את האדם המתאים, כולם בעקבות הכתבה של האיש שר' משה עשה עמו חסד, ולא הסכים בשום אופן לקחת ממנו תשלום. הוא עמד בניסיון, סמך על הקב"ה, והקב"ה נתן לו בשפע רב.

(גל' השגחה פרטית)

המטרה מקדשת את האמצעים?!

/ ה. לאופר

פרשת וישלח כוללת בתוכה את מעשה שמעון ולוי אשר בתגובה לאונס שכם את דינה הרגו את כל אנשי העיר שכם. קיימת מחלוקת בין הפרשנים אם הריגת כל אנשי העיר בעקבות חטאו של אדם יחיד - שכם בן חמור - היא מוצדקת או לא.

הרש"ר הירש מגנה את מעשה שמעון ולוי:

עתה מתחילה הגנות, ואין בדעתנו לחפות עליה. אילו הרגו את שכם וחמור, ודאי היה הדין עמהם. אך הם לא חסו על אנשים חסרי מגן, המסורים בידיהם בלא כוח. גדולה מזו, הם שדדו, ובדרך כלל פקדו על אנשי העיר את עוון אדוניהם. לכך לא הייתה כל הצדקה. לפיכך גם גוער בהם יעקב [...] בתשובתם היחידה "הכזונה יעשה את אחותינו" הם מגלים את כל נימוקם [...] הם רצו להפיל את אימתם על הבריות שלא יעיזו אחרים לעשות כדבר הזה [...] אך הם הרחיקו לכת כאשר הרגו צדיקים בעוון רשעים תקיפים (הרש"ר הירש, בראשית לד, כה).

הסברו לכך הוא שמעשם אינו מוצדק, שאמנם שמעון ולוי הרשו לעצמם לשפוך דם כדי להרתיע את הבריות, אך אין זו סיבה מספקת כדי להרוג חפים מפשע.

לעומת זאת, אור החיים הקדוש מצדיק את המעשה משני טעמים:

אכן הנה בני יעקב לא היה בדעתם להרוג אלא בעל עבירה, אלא שכל בני העיר רצו לעמוד בפרץ כנגדם לבל יהרגו מלכם אשר על כן הרגום מדין רודף, והוא אומרו ויהרגו כל זכר ובזה השיגו להרוג את חמור ואת שכם וזולת זה לא היו יכולין לנקום נקם מהמחויב להם מיתה.

עוד טעם שהרגו כל בני העיר לצד שהם היו בעזר שכם לגזול דינה, ובני נח מחויבים מיתה על הגזל, אבל על העריות אין חיוב כי דינה לא הייתה אשת איש. ותמצא שאמר הכתוב אשר טמאו אחותם הרי

כינה המעשה לכולם, הא למדת שיד כולם שוה בגזילה (אור החיים, בראשית לד, כה). לדבריו, הטעם הראשון הוא כי כוונתם אכן הייתה להרוג רק את בעלי העברה,

אך אנשי העיר עמדו נגדם כדי למנוע מהם להרוג את מלכם ולכן הרגו אותם מדין רודף. רק לאחר שהרגו אותם הצליחו להרוג את חמור ואת שכם. אם לא היו הורגים את אנשי העיר לא היו יכולים לנקום במי שחייב היה מיתה. הטעם השני הוא שאנשי שכם היו שותפים לחטא. הרי נאמר בלשון רבים, "אשר טמאו אחותם" ולכן גם הם היו חייבים מיתה.

לכאורה, מהטעם הראשון בפירוש אור החיים נראה כי "המטרה מקדשת את האמצעים". כלומר כדי להרוג את שכם בן חמור ניתן להרוג את אנשי העיר המהווים מחסום בפני שמעון ולוי לבצע את פעולתם. האם ניתן לומר על שמעון ולוי שהם יעשו כל דבר כדי להגיע למטרה, אפילו כשמדובר במעשה כזה חמור של שפיכות דמים?

הרב חנן פורת זצ"ל, בספרו "מעט מן האור", מבאר שיש מקום לענישה קולקטיבית (הריגת כל אנשי העיר שכם) במקרים ספציפיים בלבד. אחד מהם הוא כאשר האוכלוסייה נותנת תמיכה ומסתור למבצעי הפשע, משום שאז היא נחשבת כשותפה מלאה למעשיהם וממילא פגיעה בה איננה נחשבת לפגיעה ב"חפים מפשע". נוסף על כך, ניתן לקבל פגיעה בחפים מפשע כאשר הכוונה היא לפגוע בפושעים בלבד, אולם בגלל היותם של פושעים אלו בתוך אוכלוסייה או בקרבתה או בגלל הקושי לפגוע בהם בלבד, נפגעים גם חפים מפשע. גם בכך, לדעתו, אין פסול כיוון שזו דרכה של כל מלחמה.

בהסברו של הרב חנן פורת אנו רואים שני סוגים של אוכלוסיות: האחת היא אוכלוסייה של שותפים לפשע, והשנייה היא אוכלוסייה שנקלעת בעל כורחה למקום המלחמה. אנשי שכם היו מהסוג הראשון, של משתפי הפעולה, כיוון שניסו למנוע משמעון ולוי להרוג את שכם. מכאן למדים שהריגת אנשי העיר לא היוותה אמצעי להריגת שכם בן חמור, אלא פעולה זו יכולה להיחשב כמטרה בפני עצמה.

הפגישה עם נשיא מצרים

באחד הימים של שנת 1990 הודיע נשיא מצרים דאז, חוסני מובארק, על שיחות שלום שהוא מכנס בארמונו בקהיר והודיע כי הוא מוכן לקבל נציג ישראלי אחד בלבד, ושמו הרב עובדיה יוסף. עם הגעתו המחודשת של הרב עובדיה למצרים, למעלה מ־35 שנים לאחר עזיבתו אותה במנוסה מחשש לחייו, ציפתה לו מכונית מרצדס שחורה.

לאורך כל הנסיעה ישב הרב עובדיה ועיניו עצומות, בעודו מתכנן את הדברים שירצה לומר. טרם נסיעתו הגיעו אליו שמועות על פגיעה אפשרית בבית הקברות היהודי, בשל כביש שעתיד היה להיסלל בדיוק דרכו. במצרים הענייה של אותם ימים, היה הכביש הזה לפרויקט לאומי של ממש, בעלות של מיליונים שבקושי היו.

במהלך השיחה עם מובארק, שהתנהלה בשפה הערבית לאחר שהנשיא יצא לקראת הרב לפתח הארמון וקיבל אותו בחום רב, הצליח הרב עובדיה לשכנע אותו לשמור על קדושת בית הקברות היהודי, ולשנות את התוואי שבו יעבור הכביש.

לאחר שמובארק התחייב בפני הרב, שהיה נסער במיוחד, כי הוא ימלא את כל משאלותיו, הצליח הרב עובדיה לחלץ ממנו גם הסכמה לשחרור של אסיר יהודי שהיה כלוא אז במצרים. רק דבר אחד לא צלח - בקשתו של הרב לשחרור כל קובצי הגניזה הקהירית נדחתה, משום שהחוק המצרי לא איפשר זאת".

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net